

دانشماری فرهنگ و تمدن گیلان

جاذبه‌های طبیعی گیلان (۱)

(زمین‌شناسی و زمین‌ریخت‌شناسی)

دکتر محمد دهدار درگاهی - نیما فرید مجتهدی

سرشناسه	: ده‌دار درگاه‌های محمد ۱۴
عنوان و پدیدآور	: جاذبه‌های طبیعی ده‌دار محمد
مشخصات نشر	: رشت: فرهنگ‌ایلیا، ۳۹۲
مشخصات ظاهری	: ۱۷۵ ص.
فروست	: دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان
شابک	: دوره: ۳۳۸-۲-۱۹۰-۹۷۸-۹۶۴ ج. ۱: ۳۳۷-۶-۱۹۰-۹۷۸-۹۶۴
موضوع	: ج. ۱. زمین‌شناسی و زمین‌ریخت‌شناسی
موضوع	: گردشگری زیست‌محیطی - ایران - گیلان
رده‌بندی کنگره	: ۱۵۵ G ۱۳۹۲ د ۸۷ الف
رده‌بندی دیویی	: ۹۱۵ / ۵۵۲۳
شماره کتاب‌خانه ملی	: ۳۳۴۵۰۵۳

ناشرک ایلیا

جاذبه‌های طبیعی گیلان (۱)

(زمین‌شناسی و زمین‌ریخت‌شناسی)

دکتر محمد همدان درگاهی، نیما فرید مجتهدی

ناشر: انتشارات مجموعه: فرامرز طالبی

ویراستار: هادی میرزائزاد موحد

آماده‌سازی و نسخه‌برداری: کارگاه فرهنگ ایلیا

چاپ نخست: ۱۳۹۲ شمارهگان: ۲۱۰۰ شماره نشر: ۴۵۰

استفاده‌ی پژوهشی از این اثر با ذکر منبع آزاد است.

هرگونه استفاده‌ی تجاری از این اثر، به هر شکل، بدون اجازه‌ی کتبی ناشر، مجاز نیست.

نشانی: رشت، خ آزادگان، جنب دبیرستان دکتر بهشتی (خ صفایی)، خ حاتم، شماره‌ی ۴۹.

تلفن: ۳۲۴۴۷۳۳ - ۳۲۴۴۷۳۲ - ۰۱۳۱ دورنگار: ۳۲۲۱۸۲۸

E-mail: nashreilia (@) yahoo.com پست الکترونیکی:

سایت‌های اطلاع‌رسانی: www.artguilan.ir و www.nashreilia.ir

یادداشت‌های خوراکی پژوهشی دانشنامه

ایران زمین، پهنای سرزدهای است با اقلیم‌ها، فرهنگ‌ها و خرد فرهنگ‌های گوناگون شناخت و معرفی این اقلیم‌ها، نقشی بسزا در شکل‌گیری فرهنگ ملی دارد.

دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن کیلا بر آن است تا با معرفی ویژگی‌های فرهنگی و طبیعی این بخش از سرزمین ایران، گامی کوچک در شناخت فرهنگ بومی و ملی بردارد. این مجموعه با همراهی و همدلی گروهی از پژوهشگران فرهیخته‌ی دیارمان و با همت حوزه‌ی هنری گیاهان دوستانمان در انتشارات فرهنگ‌ایلیا به سرانجام رسیده است. تلاش همه‌ی آنان را ارج می‌نهم.

فرامرز طالبی مسعودپورهادی

هادی میرزائزاد موحد

داشت حوزه‌ی هنری گیلان

گیلان هیچ رافه و گمان، یکی از کهن‌سال‌ترین زیستگاه‌ها و خاستگاه سلسله‌های پادشاهی ایران زمین است. این سرزمین سحرانگیز و حرّم چون رشک بهشت، باختن تاریخ ایران و فرازگاه تاریخ تشیع ایران است. گیلان از دیرین روزگار از شاهکار گریزندگان از ستم خلفا بوده و چه بسیار از دین‌داران و پناه‌آورانی که برای پناهنده شدن و بایاری مردمان آن، حکام جور و ستم را از تخت فروکشیدند.

این دیار همان دیاری است که علمای را از تیغ ستم خلفای اموی و عباسی پاس داشت، همان دیاری است که بیگلربان نانی، عرب و ترک هرگز نتوانستند بر آن دست یازند و از آن باج ببرند. ولی امروز از گیلانِ بزرگ چه مانده است جز نشانه‌ها در دل کتاب‌های تاریخ و بناهایی که روبه ویرانی‌اند و یادها و فراموشی‌ها در راه و آیین‌ها و آوایی که بر زبان مردان و زنان این دیار به زیبایی می‌نهند. بر شیوه‌های زیست مردم این سامان دلالت دارند.

برای شناخت آن‌چه از این میراث بزرگ مانده است، باید گام‌هایی استوار برداشت و دست‌آورد پژوهش‌ها و تحقیقات اندیشمندان را گرد آورد و به نسل جوان و نسلی که فردای این دیار از آن اوست، سپرد.

شناخت و بازکاوی این زوایای آشکار و پنهان از سال‌ها پیش
اساسی‌ترین دغدغه‌ی فکری و فرهنگی ما بود و امروز دانشنامه‌ی
فرهنگ و تمدن گیلان گامی کوچک ولی محکم در راستای رسیدن به این
هدف است.

این مجموعه حاصل تحقیقات و پژوهش‌های جمعی از گیلان‌شناسان
زنده است. پُربی‌راه نیست که برنامه‌ریزان بتوانند از نتایج این مطالعات و
پژوهش‌ها در روند توسعه‌ی فرهنگی، اجتماعی و حتی اقتصادی برای
ترسیم چشم‌انداز آینده‌ی استان سود ببرند.

بی‌شک، قلم می‌دانم از تمامی کوشندگان این کار سترگ، به ویژه
محققان و پژوهشگران، ناشرگرامی و شورای محترم پژوهشی دانشنامه‌ی
فرهنگ و تمدن گیلان تقدیر نمایم و سپاس‌گزارِ همه‌ی دوستانی باشم که
مشوق ما برای ادامه‌ی این راه است.

غلامرضا قاسمی

فهرست

الفبا / ۱۳

جاذبه‌های گرمایی / ۱۵

منطقه‌های رودخانه / ۱۹

جاذبه‌های زمین‌شناسی و زمین‌ریخت‌شناسی / ۲۲

پدیده‌های رسوب‌شناسی / ۲۵

چشمه‌های تراورتن‌ساز / ۲۵

چشمه‌ی سنگ‌رودلوشان (۲۵)

شواهد زمین‌ریخت‌شناسی یخچال‌های حوضچه‌ای / ۲۸

غارهای گیلان / ۳۳

غار آویشو (شاندرمن - ماسال) (۳۶) / غار خون (فوشان - رمن) (۳۸) / غار کبته

(رودبار) (۴۰) / غار ماغارا (ذکابر رودبار) / غار چپک (نوده - آب رودبار) (۴۰)

/ غار چشمه‌باد منجیل (یلی - بولاغی) (۴۱) / غارهای دربند (۴۱)

/ غار بابو (رشی - توتکابن) (۴۵) / غار آبدر (سی‌دشت - توتکابن رودبار) (۴۶)

/ غار سنگ آب (حشمت‌آباد رودبار) (۴۶) / غارهای هشت‌دري (حشمت‌آباد

رودبار) (۴۷) / غارهای مالهان (برارود) (۴۸) / غار نورچشمه‌ی دیورش (۴۸)

/ غارهای کوه درفک (۵۰) / غار اسپهبدان (دیلمان) (۵۴) / غارهای روستای

دیارجان (دیلمان) (۵۷) / غار لوالی (شاه‌جان) (۵۹) / غار یرشلمان (شاه‌جان)

دیلمان (۵۹) / غارهای روستای پشکل جان (دیلمان) (۶۱) / غار روستای
 گیلارکش (دیلمان) (۶۲) / غار شوپرچال (سرچشمه لاهیجان) (۶۳)
 / غار تلابن (گورج اشکور رودسر) (۶۳) / غار سیاه‌استخر (اشکور رودسر) (۶۴)
 / غار گرمابدشت‌خانه (اشکور) (۶۴) / غار کاکرود (سمام) (۶۵) / غار رزگردن
 (شوگ سمام) (۶۵) / غار سلوک‌دره (لیمای اشکور) (۶۵) / غار روستای سجیران
 (اشکور رودسر) (۶۵) / غار روستای آسیاب‌دره (اشکور رودسر) (۶۶) / غار اسب
 / غار بله‌سری (اشکور) (۶۶) / غارهای وادار و درین‌کش (دلیجان رودسر) (۶۶)
 / غار سمان رود (مایستان اشکور) (۶۷) / غار جواهر دشت (۶۷) / غارهای
 رود اسب (۶۸)

پدیده‌های طبیعی

شکل‌های انحلال آبی

شکل‌های کارستی (انگلیسی) ۷۲
 شکل‌های کارستی کوه درفک (۷۲) / زمین‌های کوه آسمان‌سرا (۷۴)

شکل‌های فرسایشی

هزار دره علی‌آباد رودبار (۷۵) / جریان‌های علی‌آباد رودبار (۷۶)
 / جریان گلی نیاسن اشکور (۷۷)

پدیده‌های ساختمانی

پرتگاه گسلی درفک (۷۸) / پرتگاه گسلی ساموس (۷۹) / رخنمون حلق کلمازی
 (۷۹) / رخنمون تاق‌پیس حوالی روستای گیری (۸۰)

پدیده‌های زمین‌شناسی فرهنگی

معادن کهن گیلان

معدن آهن گورن ماسوله (۸۳) / معدن آهن آهندان لاهیجان (۸۴)
 / آهن پُجان؛ مرکز ذوب آهن در شرق گیلان (۸۴)

چشم اندازهای زمین شناسی / ۸۷

رخنمون سازندها / ۸۷

سازند جواهرده (۸۷)

رخنمون صخره‌ای پرابهت گیلان / ۸۸

دیواره‌ی سنگی سرخه تله (۸۸) / دیواره‌ی سنگی کوه‌گون کول (۸۸) / دیواره‌ی

سنگی فسیل کوه (۸۸) / برتوزد سنگی روستای سیاه‌اسطالخ (۸۹) / رخنمون

سنگی گرماد (۸۹) / پرتگاه سنگی بغروداغ (۸۹) / پرتگاه سنگی بزاین (۹۰)

/ پرتگاه سنگی پیر (۹۰) / دیواره‌ی سنگی وایگان تله (۹۰) / برونزد سنگی

قلعه لاتون، کوه بیله‌سار، وایل آستارا (۹۱)

دژه‌های کانیونی (دژه‌های عسل و صخره‌ای گیلان) / ۹۱

دژه‌های جنوب درفک (۹۲) / دره‌های دند (۹۲) / دژه‌ی وسمه‌جان (کبتر دژه

وسمه‌جان) (۹۳) / دژه‌ی چاکر (۹۳) / دژه‌ی شمشیر (۹۶) / دژه‌ی سی‌پل

اشکور (۹۶) / لبزا دژه‌ی لیمای اشکور (۹۶) / دژه‌ی آسمان رود (۹۸)

بستر قدیم رودخانه‌ی سفیدرود / ۱۰۰

پادگانه‌های دریایی، دریای کاسپین / ۱۰۱

سواحل فسیل در دلتای سفیدرود / ۱۰۲

سنگ‌های ویژه (ژئومیتولوژی) / ۱۰۲

شمشیرزنه لاسه سنگ (۱۰۳) / بشکافته‌سنگ، ملومه دیلمان (۱۰۴) /

چهل پله اشکور (۱۰۵) / آروس تله ملومه دیلمان (۱۰۶) / آروس زومه اشکور

(۱۰۷) / آروس زومه سیدسرای سماس (۱۰۸) / آروس زومه سنوده خورگام

(۱۰۹) / دارگردان رجه‌گیری اشکور (۱۰۹) / کلاچ‌خانی خانم‌مزار، کلاچ‌خانی

دیلمان (۱۰۹) / کاخ سلیمان فیروزکوه دیلمان (۱۱۰)

برفچال‌های (یخچال‌های) گیلان / ۱۱۲

برفچال کوه درفک (۱۱۲) / برفچال ملومه‌ی دیلمان (۱۱۳)

کوه‌های گیلان / ۱۱۵

ساموس (۱۱۹) / بلور (سفیدکوه) (۱۲۲) / آرنگ (۱۲۴) / کالسی (کالیسی،

شیرکوه) (۱۲۵) / بزاین (۱۲۶) / بغروداغ (۱۲۸) / مولوم (شاه‌معلم) (۱۳۰)

/ آرگنه (پیره‌بغرو) (۱۳۲) / هچاب (عجم‌داغ) (۱۳۳) / نفت‌چاک (۱۳۴) / تیرو

/ (۱۳۶) / لاس‌پشته (فیثم) (۱۳۷) / شوشل (۱۳۸) / اسپه‌پشته

(پشته‌سره) (۱۳۹) / آسمان‌کوه (۱۴۰) / پی‌لیم (پلیم - دلمنده) (۱۴۲) / دعاکوه

(۱۴۲) / (۱۴۳) / ناتش‌کوه (ناتیش‌کوه) (۱۴۷) / سردگاه (۱۴۹) / گرداب

(۱۵۰) / (۱۵۱) / فیروزکوه - کلمازی (۱۵۲) / تمشه‌کوه (۱۵۳) / پیاکوه

(۱۵۴) / سنکر (۱۵۵) / (۱۵۶) / کاکوه (۱۵۷) / اته‌کوه (عطاکوه) (۱۵۹)

پی‌نوشت / ۱۶۱

کتابنامه / ۱۶۶

چکیده انگلیسی / ۱۷۳